ir galėtų reikšti, kad toks paviršius galėjo būti XV a., pastačius pilį. Iš juodo degėsingo sluoksnio paimtas mėginys ^{14}C AMS datavimui, kuris turėtų suteikti tikslesnės informacijos apie sluoksnio datavimą. Po šiuo sluoksniu aptiktas 25–35 cm storio žalsvo molio sluoksnis su akmenimis. Arčiau pamatų, perkasos PR dalyje, išsisluoksniavimas kiek skiriasi. Šioje vietoje aptinkamas 20–55 cm storio gelsvo molio sluoksnis su akmenimis ir šalia šio sluoksnio – 40 cm storio balsvo žvyro sluoksnis su kalkėmis ir akmenimis. Šie du sluoksniai greičiausiai susiformavo XV a. pilies pamatų statybos metu. Perkasa tirta iki projektinio 1,2 m gylio. Įžemis perkasoje nepasiektas, archeologinių radinių nerasta

The Southeast Tower of Trakai Island Castle

In 2020, an excavation was conducted on the ground floor of the SE tower of Trakai Island Castle where the installation of visitor facilities are planned and in the inner courtyard beside the tower where the installation of a lift is planned (Fig. 1). Two 3x2 and 2x2 m trenches (totalling 10 m^2) were excavated during the investigation, revealing part of an (up to 1.2 m thick) cultural layer, which contained thrown pottery (Fig. 2) and had formed during the 15th–20th centuries. An archaeological structure datable to the 15th century and made of stone and lime mortar was discovered in trench 1 (Fig. 3). It is thought that this structure could be connected with a former floor in the SE tower or part of one. The hypothesis should also not be rejected that this structure could have formed as construction waste when the tower was erected. A 10–15 cm thick black, charcoally layer, which could reflect the level of the surface that existed there in the 15th century, was discovered in trench 2 (Fig. 4).

Mantas Daubaras

Tyrimai Pilies kalne Vilniuje

2020 m. buvo atlikti detalieji tyrimai Vilniaus piliavietės, vadinamos Gedimino kalnu, Pilies kalnu, Aukštutine ir Žemutine pilimi (UK 141), teritorijoje, numatytų įrengti lietaus nuotekų vamzdyno vietose bei žvalgymai šlaito nukasimo vietoje. Detaliųjų tyrimų metu ištirtos 4 perkasos 12–15 (12,8 m^2, 8,9 m^2, 29,7 m^2 ir 28,3 m^2 dydžio); iš viso 79,7 m^2 plotas. Žvalgymų metu vykdytų žemės judinimo darbų vietoje vizualiai ir metalo ieškikliu žvalgytas 330 m^2 plotas.

Perkasos 12 viršuje buvo sudėtos gelžbetoninės plokštės, kurias nukėlus atidengtas supiltinio geltono smėlio bei judinto pilko prie smėlio viršus. Pradėjus tirti šį judinto pilko priesmėlio sluoksnį nustatyta, kad jo storis visoje perkasoje siekia apie 10–30 cm. Po juo P – centrinėje dalyse iki natūralaus įžemio fiksuoti tik judinto grunto archeologiškai nevertingi sluoksniai. Jie buvo perkasti XX a. I pusėje įrenginėjant drenažą, 1995 bei 2019 m. vykdytų archeologinių tyrimų metu. Palei mūro sienos pamatų P dalį atidengtas pamatų duobės griovys, kuris pačiame viršuje buvo 1,8–2 m pločio, o pačioje apačioje, 2,6 m gylyje susiaurėjo iki pačių akmenų mūro ribos. Pamatų duobėje iki 1,6–1,8 m gylio nuo žemės paviršiaus buvo daug XX a. šiukšlių (plytų, šiferio, stiklinių butelių, konservų skardinių, buvo pakastas elektros kabelis). Pasiekus 1,8–2 m gylį, perkasos sienos paramstytos dėl labai nestabilaus smėlingo grunto. Dėl tokių pačių grunto savybių tyrimų vietoje perkasos sienelės formuotos ne statmenos, o kastos šiek tiek nuožulniai. Nuo 2 m gylio pamatų duobės dugne atsidengė 18–20 cm storio juodo smėlio sluoksnis, kuris visiškai dengė visos pamatų duobės dugną ir tęsėsi netgi po

mūrų apačia (1 pav.). Šiame sluoksnyje jokių archeologinių radinių nerasta. Šį juodo smėlio sluoksnį centrinėje dalyje kerta apie 80 cm pločio perkasimas – XX a. I pusės drenažas. Virš šio sluoksnio buvo apie 30–40 cm storio judinto grunto sluoksnis, kuriuo buvo užpildyta autentiška pamatų duobės dalis. Šiame užpilde surasta gyvulių kaulų bei keletas žiestos keramikos fragmentų. 2,6 m gylyje dėl nestabilaus grunto tirtas plotas papildomai paramstytas ir tyrimai tęsti tik 1x1 m dydžio plote, kuris buvo tiriamas tiesiai ant XX a. I pusės drenažo perkasimo, o Š pusėje ribojosi su akmenų mūro siena. Šiame tyrimų plote pasiekta akmenų mūro pamato apačia, kuri buvo 2,8 m gylyje. Akmenų mūras čia buvo įrengtas ant anksčiau aprašyto 18–20 cm storio juodo smėlio sluoksnio be archeologinių radinių. 60 cm giliau pamato apačios pasiektas ketinis XX a. I pusės drenažo vamzdis. Didelė dalis šios perkasos jau buvo perkasta ankstesnių žemės judinimo darbų metu. Pamatų duobės dugną nuo 2,6 m gylio nuo esamo žemės paviršiaus išklojęs 18–20 cm storio juodo smėlio sluoksnis yra laikytinas archeologiniu bei esančiu *in situ*, tačiau archeologinių radinių jame nebuvo, todėl kol kas jo absoliuti chronologija išlieka neaiški, o santykinė chronologija turi būti ankstesnė už akmenų mūrą, kuris preliminariai datuotinas XIV–XVII a. Mūras mūrytas iš didelių lauko riedulių, skiediniui naudojant kalkių mišinį. Perkasa tirta iki 2,8–3,4 m gylio, įžemis perkasoje pasiektas 1,2–2,8 m gylyje.

Perkasoje 13 buvo vieta tarp esamų vartų. Visame šios perkasos plote nukastas apie 50 cm storio judinto pilko priesmėlio gruntas be jokių archeologinių radinių. Po juo atidengtas 3,2 m ilgio, apie 2,6–2,9 m pločio mūro fragmentas iš lauko riedulių ir raudonų plytų duženų. Mūro R dalyje pratiestas senas elektros kabelis, o šio mūro ŠR kampe aptiktas 62 cm ilgio, 41 cm aukščio, 20–24 cm pločio pakeliamųjų vartų vyrio akmuo. Jo centre iškalta 12 cm pločio, 10 cm ilgio ir iki 7 cm gylio duobutė (2 pav.). Atidengti mūrai preliminariai datuotini XIV–XVII a. Perkasa tirta iki 50 cm gylio.

Perkasos 14 viršuje buvo iš lauko riedulių sudėtas vėlyvas grindinys, po kuriuo visoje perkasoje rastas judinto pilko priesmėlio sluoksnis. Jis fiksuotas visame perkasos plote, išskyrus

1 pav. Iki 2 m gylio ištirtos perkasos 12 R sienelės apačios vaizdas. M. Daubaro nuotr.

Fig. 1. View of the bottom of the E wall of trench 12 after excavation to a depth of 2 m.

2 pav. Perkasoje 13 aptikto pakeliamų vartų vyrio akmens vaizdas iš R (viršaus). M. Daubaro nuotr.

Fig. 2. View from the E (overhead) of the portcullis' hinge stone discovered in trench 13.

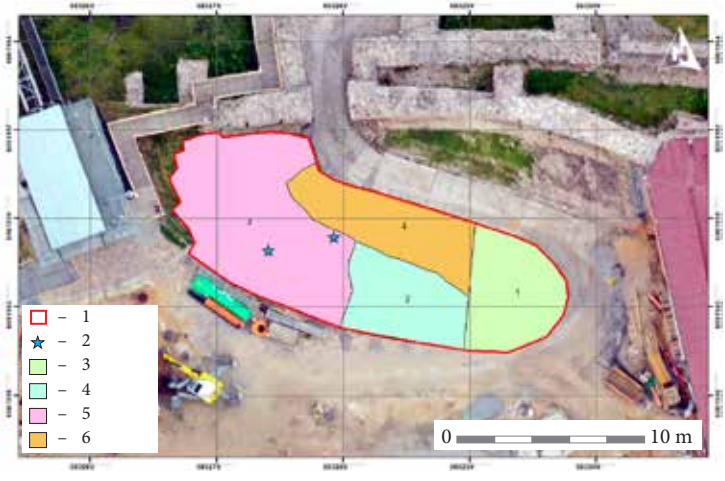
3 pav. Perkasoje 14 aptikto juodo smėlio sluoksnio pjūvio vaizdas iš ŠR. M. Daubaro nuotr.

Fig. 3. View from the NE of the cross-section of the black sand layer discovered in trench 14.

PV jos dalį. Judintas gruntas buvo 2–2,8 m storio. Perkasos centrinėje dalyje buvo XX a. I pusėje įrenginėto drenažo perkasimas, kuris ties ketinio vamzdžio paklojimo vietomis buvo 80–100 cm pločio, o ties to paties laikotarpio mūrinio šulinio vieta išsiplėtė iki 2x1,8 m dydžio. XX a. I puse datuojamo drenažo perkasimas ėjo per autentišką perkasimą, siejamą su vartų išorinėje pusėje R dalyje stovinčių mūrų įrenginėjimu. Sprendžiant iš šiems mūrams pastatyti kastų pamatų duobių bei mūrų tarpusavio santykio, galima teigti, kad vartų išorinėje pusėje R dalyje stovintis mūras buvo mūrytas kasant pamatų duobę iš V pusės, patį mūrą glaudžiant prie pamatų duobės R kraštinės, o mūrą pabaigus likusi tuščia pamatų duobės V dalis užpilta judintomis žemėmis. Pakeliamų vartų vieta sumūryta vėlesniu etapu, pamatų duobę kasant iš pilies kiemo (P) pusės. Judintame grunte surasta permaišytų įvairaus laikotarpio radinių (žiestos keramikos, geležinių strėlių antgalių, gyvūnų kaulų, susilydžiusio neaiškaus metalo šlako gabaliukų, XX a. šiukšlių). Bendrai vertinant tirtos perkasos vietą reikia paminėti, jog archeologinių radinių surasta nedaug, o vienintelis *in situ* aptiktas archeologinis sluoksnis pasiektas perkasos PV dalyje. Čia apie 2,6 m gylyje buvo atidengtas apie 1,4x1 m dydžio plotelis su ir perkasoje 12 po pamatu fiksuotu juodo smėlio sluoksniu be archeologinių radinių (3 pav.). Šioje perkasoje jis 1–30 cm storio, R ir V jo dalys sunaikintos vėlyvesnių perkasimų, Š pusėje jis baigėsi natūraliai, o P pusėje virš jo buvo užstatytas pakeliamų vartų mūras. Po šiuo juodo smėlio sluoksniu buvo šviesiai gelsvo smėlio įžemis. Perkasos P, V, Š ir dalis R sienelių buvo atidengtos ir atvalyti iš lauko riedulių sumūryti ir kalkių skiediniu sutvirtinti mūrai. Jie preliminariai datuotini XIV–XVII a. Perkasa tirta iki 3,4–4 m gylio, įžemis pasiektas tik dalyje perkasos, 2,8–3,3 m gylyje. Perkasos dalyje, kurioje įžemis nepasiektas, pasiektas projektinis darbų gylis.

Perkasos 15 viršuje buvo iš lauko riedulių sudėtas vėlyvas grindinys, po kuriuo visoje perkasoje rastas judinto pilko priesmėlio sluoksnis. Judintas gruntas buvo 2,8–3 m storio. Perkasos centrinėje bei R dalyse buvo XX a. I pusėje įrenginėto drenažo perkasimai, kurie ties ketinių vamzdžių paklojimo vietomis buvo 80–100 cm pločio, o ties to paties laikotarpio mūrinio šulinio vieta išsiplėtė iki 1,5x1,2 m dydžio. Perkasos PR dalis tirta kartu su visa perkasa, siekiant išvengti grunto nuošliaužų, tačiau jų išvengti nepavyko ir dalis šioje perkasos dalyje buvusio grunto visgi nugriuvo į perkasą (ši perkasos dalis tirta iki 1,2 m gylio). Likusioje perkasos dalyje tirtame judintame grunte buvo daug statybinio laužo (raudono molio plytų, riedeliukų bei XX a. I pusės mūrijimo atliekų), tačiau mažai archeologinių radinių – aptikta žiestos keramikos fragmentų, gyvūnų kaulų, molinių čerpių gabalų bei XX a. I pusės šiukšlių. Tirtos perkasos vietoje stratigrafiniai sluoksniai suardyti, o planigrafiškai išsiskyrė tik XX a. I pusės perkasimai. Perkasoje

įžemis nepasiektas, nes tyrimai vykdyti iki projektinio 3 m gylio (t. y. iki XX a. I pusėje įrengto drenažo vamzdynų lygio). Šioje perkasos R dalyje 60 cm gylyje aptiktas iki šiol nežinotas lauko riedulių mūras, rištas kalkių skiediniu. Mūras tęsiasi į Š pusę nuo esamo kontraforso, jo plotis siekia 3,2 m, pamatai yra 3 m gylyje (2,4 m gylyje nuo mūro viršaus) (4 pav.). Šis mūras laikomas čia buvusių įvažiavimo vartų konstrukcijos dalimi ir preliminariai turėtų būti datuojamas XIV–XVII a. Perkasa tirta iki

4 pav. Perkasoje 15 aptikto buvusių vartų mūro fragmento vaizdas iš viršaus. M. Daubaro nuotr.

Fig. 4. Overhead view of a wall fragment, discovered in trench 15, from the former gate.

5 pav. Žvalgymų rezultatų planas: 1 – žvalgyta teritorija; 2 – išrauti medžių kelmai; 3 – I grunto grupė; 4 – II grunto grupė; 5 – III grunto grupė; 6 – IV grunto grupė. M. Daubaro brėž.

Fig. 5. Plan of the field survey results: 1 – surveyed area; 2 – removed tree stumps; 3 – soil group I; 4 – soil group II; 5 – soil group III; 6 – soil group IV.

6 pav. Archeologinių sluoksnių vietoje surinkti radiniai: 1 – arbaletinis strėlės antgalis; 2 – žiestos keramikos pakraštėlis; 3 – liejimo formelė; 4, 5 – apgalvio plokštelės; 6 – diržo sagties liežuvėlis; 7 – švino lydinys; 8 – peilio ašmenys; 9 – žalvariniai susilydimai. M. Daubaro nuotr.

Fig. 6. Finds collected at the site of the archaeological layers: 1 – a crossbow bolt head; 2 – a hand thrown pottery rim; 3 – a casting form; 4, 5 – chaplet plates; 6 – a belt buckle tongue; 7 – a lead bar; 8 – a knife blade; 9 – bronze casting waste.

2,8–3 m gylio, įžemis perkasoje pasiektas tik mažame plotelyje ties R dalyje aptikto mūro apačia 3 m gylyje. Kitur pasiektas projektinis darbų gylis.

Žvalgytame plote vykdyti mechanizuoti kasimo darbai, kurių metu buvo išrauti medžių kelmai, pašalintas velėnos sluoksnis, o pačioje aukščiausioje šlaito dalyje nukasta supiltinių archeologiškai nevertingų žemių ketera.

Žvalgymų vietoje galima sąlyginai išskirti 4 fiksuoto grunto grupes (5 pav.). Žvalgyto ploto R dalyje fiksuoti judinti archeologiškai nevertingi sluoksniai su labai aiškiai išreikšta perkasimo linija, ribojančia šį plotą iš V pusės. Ši žvalgyto ploto dalis yra 62 m^2 ploto ir tęsiasi nuo pat žvalgyto ploto viršaus iki apačios. Manoma, jog tai 1938–1939 m. A. Kietlinskos vykdytų tyrimų perkasos kraštas, leidžiantis patikslinti iki šiol tik apytiksliai žinotas jos vykdytų tyrimų vietas. Centrinėje – PR žvalgyto ploto dalyse fiksuoti supiltiniai XX a. sluoksniai su įvairiais to laikotarpio radiniais: TSRS laikų monetomis, įvairiomis skardų atliekomis, šovinių bei signalinių raketų gilzėmis ar jų fragmentais. Ši žvalgyto ploto dalis yra 56 m^2 ploto ir storėja V kryptimi nuo 2,2 m iki 3,6 m. Tikėtina, jog šis sluoksnis, kurio didžioji dalis ir sudarė žvalgymų metu nukastą šlaito keterą, buvo supiltas šioje vietoje po kunigaikščių rūmų rekonstrukcijos. Žvalgyto ploto V dalyje, apie 148 m^2 plote, buvo nukasta tik augalinė velėnos dalis, todėl šioje žvalgymų dalyje fiksuotas tik tamsiai pilko priesmėlio velėnos sluoksnis su menkavertėmis XX–XXI a. šiukšlėmis, surinkti keli Lietuvos Respublikos centai. Išrauti medžių kelmai taip pat pateko į šį plotą. Yra didelė tikimybė, jog po velėnos sluoksniu šioje vietoje yra išlikę nesuardyti archeologiniai sluoksniai. Centrinėje – Š žvalgyto ploto dalyje po velėnos sluoksniu buvo atidengti archeologiškai vertingi sluoksniai su XIII–XIV a. archeologiniais radiniais (arbaleto strėlės antgalis, žiestos keramikos indo pakraštėlis) bei radiniais be tikslesnės chronologijos (žalvarinė liejimo forma, buitinio peilio ašmenų dalis, sidabrinė paauksuota (?) apgalvio plokštelė, žalvarinės skardos apgalvio plokštelė, sidabrinis (?) diržo sagties liežuvėlis, švininis kūgis su degto molio užpildu viduje, amorfiniai susilydžiusio žalvario fragmentai) (6 pav.). Taip pat, atsižvelgiant į surastų radinių

7 pav. Archeologinių radinių stratigrafinio pasiskirstymo schema su matomu užpiltu gynybinio griovio pjūviu. M. Daubaro nuotr.

Fig. 7. The stratigraphic distribution of the archaeological finds with the fill cross-section visible in the defensive ditch.

chronologiją ir atidengtų sluoksnių stratigrafiją, matyti, jog žvalgymų metu aptikti ir ankstyvesni nei XIII–XIV a. nesuardyti archeologiniai sluoksniai, tiesiog juose žvalgymų metu neaptikta archeologinių radinių. Ši žvalgyto ploto dalis yra 64 m^2 ploto, leidžiasi V kryptimi plonėdama nuo 3,1 m iki 2,1 m. Vertinant žvalgymų metu atidengtų archeologinių sluoksnių stratigrafiją bei išlikimo laipsnį, yra didelė tikimybė, jog žvalgyto ploto V dalyje po velėnos sluoksniu yra išlikęs šių archeologinių sluoksnių tęsinys. Žvalgymų metu atidengtuose archeologiniuose sluoksniuose gausu medžio anglies degėsių, šiuos gaisrų sluoksnius vietomis skiria švaraus supiltinio smėlio tarpsluoksniai, o centrinėje atidengtų sluoksnių dalyje fiksuotas senesnio nei XIII–XIV a. Š–P kryptimi orientuoto gynybinio griovio pjūvis (griovio buvęs gylis – apie 1,2 m, plotis – 2,6 m), kuris vėliau buvo užpiltas smėliu (7 pav.). Tikėtina, kad griovys buvo skirtas papildomai kunigaikščių rūmų apsaugai nuo V pusės. Apie minėtą griovį neturėta duomenų, todėl jį galima traktuoti kaip naujai atrastą objekto vertingąją savybę.

The Investigation on Castle Hill in Vilnius

In 2020, an excavation (4 trenches (12–15) totalling 79.7 m^2 and a field survey (330 m^2) were conducted on Castle Hill at the Vilnius Castle Site.

The excavation revealed the foundation pits of masonry walls and a black sand archaeological layer that existed under the walls and dates to earlier than the 14th–17th centuries, the date of the walls above it (Figs. 1, 3). The trench excavated inside the gate yielded a portcullis hinge stone (Fig. 2). A hitherto unknown fieldstone wall bound with lime mortar was discovered at a depth of 60 cm in trench 15 (Fig. 4). The 3.2 m wide wall continues N from an existed buttress and its foundation depth is at a depth of 3 m (at a depth of 2.4 m from the top of the wall). It is considered to be a structural part of the former entrance gate and should preliminarily be dated to the 14th–17th centuries.

The survey distinguished 4 surveyed soil groups (Fig. 5). Three of them are archaeologically worthless, but the fourth contained archaeologically valuable layers with 13th–14th-century finds (Fig. 6) and a defensive ditch cross-section dating to earlier than the 13th–14th centuries (former depth of the ditch – about 1.2 m, width – 2.6 m), which was later filled with sand (Fig. 7).